

*Марко М. Крстић**

МУП Р Србије, Полицијска управа у Шапцу

УТИЦАЈ МЕДИЈА НА ПОЛИТИЧКУ МОЋ ТЕРОРИСТИЧКИХ ГРУПА

Сажетак

Контакт између тероризма и људске популације се обавља путем масовних медија и што је више људи свесно њихове улоге, постаје јасно да они емитују догађаје у циљу придобијања гледаности. Извештавање о тероризму је препуно новинарских дилема и парадокса, чији је циљ да објективно, поштено и тачно информишу јавност и стога ће се у раду објаснити варијације у медијском покривању различитих врста тероризма. Доказано је да постоји симбиотичка веза између терористичких група и медија, и успостављен је један формални који се фокусира на стратешке интеракције међу њима. Манипулација и експлоатација медија од стране терориста је показала да они играју кључну улогу у њиховом пропагандном рату. Многе терористичке организације користе потенцијале медија како би оријентисали и усмерили терор и постигли ефикасније придобијање публике, јер су модерни терористи постали свесни нових могућности за вршење масовног психолошког утицаја користећи најновија средства масовних комуникација. Овај рад ће такође испитати стратегије и тактике овог новог обрасца медијски оријентисаног тероризма и његовог утицаја на публику која се, посредством медија, придружује ширењу кругова његових жртава.

Кључне речи: тероризам, медији, комуникација, гледаност, пропагандни рат.

* Мастер правник; мастер менаџер за тероризам, организовани криминал и безбедност.

Циљ рада је да се објасни улога медија и њихов утицај на терористичке нападе и обликовање јавног мњења, јер терористи користе друштвене медије као средство за преношење својих идеолошких преференција уз максималну изложеност у циљу утицаја на јавно мњење. У данашњој медијској култури је заступљена акутна свест манипулације слике и рат против тероризма није имун на ову чињеницу, док дигитализација, експанзија Интернета и глобалне медијске публике игра значајне улоге у промовисању веће самосвести о изградњи ове слике.

Друштвени медији су постали незаменљиви за појединце, корпорације, организације, образовне институције и владе широм света, где користе моћ комуникације како би утицали на јавно мњење са циљем креирања политичких и друштвених послова. Терористи користе нападе да привуку пажњу јавности и иако су апсолутно удаљени у погледу стратегије и циљева, између њих се успоставља директан степен међузависности. Неопходно је да буду испуњени одређени услови како би се могло говорити о некој врсти међузависности или чак симбиотичком односу; медији одлучују како ће покрити терористичке нападе (подижући их или умањујући), док терористи форсирају грандиозне нападе да би скренули пажњу медија, јер би без њих имали ограничен, углавном локални утицај.

Академско писање о „тероризму“ и доступност и мејнстрим медијима експоненцијално је порастао од 11. септембра 2001. године. Сматра се да је овај догађај и каснији „рат против тероризма“, истакао улогу медија у вођењу модерног рата, као и пружање значајне медијске пажње терористима где су они негативно приказани. Истраживања стручњака из области тероризма показује потребу за проучавањем и теоријском приступу медија у ширем контексту фокусирања на односе између медијског садржаја и производних процеса и њиховог ширења формација моћи. На тај начин, рад покушава да се повежу студије медија и тероризма у ширем контексту повезаности терора и политичког насиља.

Ескалација глобалних терористичких инцидената од средине прошлог века и иновације у технологији, омогућавају медијима брже ширење информација и знатно придобијање публике. Једна од њихових главних функција је пружање адекватних информација о текућим или актуелним дешавањима у друштву као и начин презентовања јавности актуелних информација са којима треба да буду упознати. Свеprisутност у медијским просторима ову дилему само још више погоршава, фокусирајући се само на одабрану групу гледалаца. Терористи увек „играју“ пред публи-

ком, специфична терористичка тактика се често користи како би се повећао утицај њихових активности, јер примарни циљ теоризма је да се усади страх одређеној циљној групи и да се регрутује што више присталица а медији су од кључног значаја за постизање оба ова циља. Они појачавају ширење „сигнала“ или поруке циљној групи и терористи понекад покушавају да добију подршку народа за њихову агенду и многи стручњаци верују да медији доприносе повећању „фактора страха“ који је присутан у јавности током и након терористичког догађаја.

Савремени тероризам у циљу постизања својих циљева редовно прате комуникационе технологије, где су медији савезници терориста са жељом да објаве њихову „причу“ како би се њихова „порука“ даље ширила путем медија. Медији имају много контроле и утицаја на терористичке активности, јер тероризам почива и успева на основаном или пак недоказаном страху у оквиру циљане популације. Поседујући способност и капацитет да „умноже“ утицај терориста и ширење њихове поруке на адекватан начинк медији су у стању да представљају моћно средство отпора и борбе против тероризма и отворену платформу да се презентује идеологија терориста.

Тероризам делује на начин како би привукао медије који успевају да на визуелан и емоционалан начин подижу гледаност и стопу вести о тероризму, а добровољна самоконтрола и саморегулација у медијима су најбоље опције политике за демократско друштво у односу на њихов одговор на тероризам. Између медија и тероризма постоји симбиоза: извршиоци дела терористичког насиља се ослањају на медије да служе терористичким аспирацијама и где користе такве инциденте као спектакуларне новости. Већа проблематика је везана за електронске него на штампане медије, међутим, неопходно је идентификовати убедљиве доказе о корелацији између тероризма и медија, јер они играју огромну улогу у перцепцији јавности и прихватању криминалног понашања од стране становништва и њиховом формирању знања и тумачења о овој појави и догађајима везаним за њега.

Ако је циљ тероризма ширење распрострањеног страха и несигурности (када јавност нема сазнања о томе када и где ће се десити следећи напад), терористи требају медије да извештавају о својим активностима у јавности. У раду ће се анализирати терористички инциденти као симболични догађаји, организоване да привуку међународну пажњу медија у покушају да утичу на догађаје, ставове и перцепције публике широм света, као и сим-

биозу између терористичких организација и масовних медија у различитим земљама. Треба елаборирати концептуалне аспекте тероризма као комуникације, факторе који утичу на извештавање медија о тероризму, и утицај масмедијске слике тероризма на јавно мњење.

1. МЕДИЈСКА ПЕРЦЕПЦИЈА ТЕРОРИЗМА

Сваки терористички акт представља специфичну „пропаганду делом“ коју његови актери отворено промовишу, односно прихватају одговорност за његову реализацију¹ и манифестује се готово свуда, са различитим фреквенцијама, интензитетом или динамиком, где изазива дубоке људске и материјалне губитке.²

Сама реч тероризам је набијена емоцијама и осећајем ужаса и није изненађујуће да је то тема која је провокатор екстремних схватања у главама свима који мисле на овај начин. Тероризам се односи, с једне стране, на доктрину о претпостављеној ефикасности посебног облика или тактике генерисања страха, принуде политичког насиља и с друге стране, демонстративне, директне насилне акције без правних или моралних ограничења, циљајући углавном на цивиле и неборце, реализован са својим пратећим пропагандним и психолошким ефектима на различиту публику и својеврсним конфликтом³. Жртве или предмети терористичких напада не представљају суштински и примарни циљ терориста, већ је то шира популација чију заправо реакцију терористи и желе да изазову.⁴ Уобичајена је претпоставка да ови појединци користе силу или претњу силом, инструментално, свесно и предумишљајно, јер су у заблуди да ће то повећати вероватноћу њиховог достизања одређеног политичког или верског циља.⁵ Може се рећи да тероризам у складу са својим концептом иде у изузетну крајност - то су случајеви у којима је само његов извршилац у стању да стиче легитимно значење свог деловања и у којој нема референци оличених у препознатљивим фигурама.⁶

1) Brus Hofmann, *Унутрашњи тероризам*, „НК Алфа“ Београд, 2000, стр.58.

2) Svetlana Wojciechowski, *The triad of terrorist motivation – Introduction*, Poznan, 2005, p. 12

3) Peter Schmid, *Handbook of Terrorism Research*, London, Routledge, 2011, pp. 86-87

4) Marta Crenshaw, „The Causes of Terrorism“, *Comparative Politics*, Vol. 13, No. 4, 1981, pp. 379-399.

5) James Hamden, „Psychology of Terrorists: 4 types“, *Democracy and Security*, Vol.1, Taylor & Francis, 2005, p. 130.

6) Michael Wieviorka, „From Classical Terrorism to ‘Global’ Terrorism“, *École des Hautes Études en Sciences Sociales*, Paris, Vol. 1, No .2, 2007, pp. 92–104.

Постоје три основна обележја тероризма која нам у комбинацији омогућавају да разликујемо овај вид насиља од осталих врста насилне социјалне интеракције. Прво, акт насиља се сматра терористичким када су психичке последице у одређеној популацији или социјалном агрегату, вероватно условљени ставовима и понашањима у одређеном правцу и нису у сразмери у односу са својим стварним или потенцијалним материјалним последицама, у смислу физичког оштећења људи и ствари. Друго, то насиље мора имати такав утицај, да буде систематско и прилично непредвидиво, обично усмерено против одабраних циљева због њихове симболичке важности у претежно културном оквиру и у датом институционалном контексту. Треће, штетност и јачина таквих циљева се користи за преношење поруке и претње које чине тероризам као механизам за оба вида комуникације и друштвене контроле.⁷

Истраживање о утицају масовних медија на ставове и емоције људи има дугу и спорну историју. Аргументи се крећу од оних који наводе масовне медије као моћно пропагандно средство које је у стању да обликује ставове осетљиве јавности,⁸ до оних који тврде да медији имају веома ограничен утицај. У принципу, налази су показали да медији документују насиље и бруталности које изазивају осећање страха и међу појединцима који нису били директно изложени таквом насиљу и за које не представља личну директну претњу. Осим тога, анализе показују да степен и смер утицаја медија може да варира у односу на групе или појединце, међутим, већина истраживања је усмерена само на медијске извештаје криминалног насиља, док емотивни утицај извештавања политичког насиља остаје практично неистражен. У светлу ове паузе, по студије се фокусирају на емоционални одговор изазван медијској покривеношћу политичког насиља, тачније, она истра-

7) Fernando Reinares, *Terrorism*, International Handbook of Violence Research, 2003, p. 312.

8) Shrum, Larry, „Media Consumption and Perceptions of Social Reality: Effects and Underlying Processes,” in: *Media Effects. Advances in Theory and Research*, Lawrence Erlbaum Associates, (eds.) Jennings Bryant, Dolf Zillmann, 2002, pp. 69-96 Шахтер (*Schachter*) је утврдио да се емоционална људска стања могу изманипулисати друштвеним средствима, посебно когнитивним сигнаlima доступним у контексту високо-изазваних појединаца. Друштвени утицај медија се интензивира током високих узбуђења у историјским тренуцима, као што су месеци после 11. септембра 2001. године, што је приказано у низу класичних експеримената. Треба истаћи да су ваздушни напади на кључне америчке објекте створили атмосферу високог узбуђења међу западним популацијама, посебно последичну покривеност масовних медија у САД и повезаних догађаја и тема као што су нпр. интензивирања узбуђења при објави рата против тероризма али и са друге стране су генерализовали и ограничили узбуђење анти-муслиманског и арапског тероризма.

жује диференцијалну анксиозност одговора различитих група и појединаца на телевизијски пренос политички мотивисаног насиља⁹.

Доминантан политички и медијски дискурс, и па самим тим и јавно мњење, су прошли драматичне трансформације¹⁰ и стога су креатори политике и научници усмерили оптужбе да су медији, покривајући терористичке акте, обезбедили подстицај терористичке моћи ширећи истовремено и своју поруку страха и њихове политичке захтеве. Можда су најсликовитије објашњење ове тврдње речи некадашње премијерке Велике Британије Маргарет Тачер, која је изјавила да су медији „кисеоник тероризма“, а сличне оптужбе да су „новинари терористима најбољи пријатељи и савезници“ је изнео и Волтер Лакер¹¹. Он је својевремено изјавио да „успех терористичке операције зависи готово у потпуности од количине публицитета који прими“¹², док су резултати показали да је ниво тероризма перцепције у јавности се често одређује квалитет инцидента, локације, и степен медијске покривености, а не на нивоу насиља.¹³

Терористи, становништво и медијски експерти деле мишљење да они чија се имена налазе на насловним странама и у ударним електронским вестима, имају моћ и представљају велики политички успех¹⁴. Тероризам као вид политичког криминалитета, данас се посматра као инстант средство комуникације и уз помоћ и подршку савремене технологије, користећи драматичан снагу масовних медија.¹⁵

Довлинг тврди да терористи дугују своје постојање медијима у либералним друштвима где им медији помажу да оркестрирају застрашујућу драму у којој су заједно са својим жртвама главни актери, креирајући спектакл напетости, агоније и неизвесности¹⁶. Медији такође омогућавају радикалним групама, које су се

9) Michael Slone, „Responses to media coverage of terrorism“, *Journal of Conflict Resolution*, 2000, Vol.44, No.4, p. 513.

10) Teun Van Dijk, *The mass media today: discourses of domination of diversity*, The Global Context Communication beyond the Nation-State, 1995, p. 29.

11) Michael Stohl, „Old myths, new fantasies and the enduring realities of terrorism“, *Critical Studies on Terrorism*, 2008, p. 8.

12) Walter Laquer, *Terrorism*, MA: Little, Brown, Boston, 1977, p. 52.

13) Brian Jenkins, *Definitional Problems*, RAND corporation, Santa Monica, 1980, p. 6.

14) Rafael Cohen-Almagor, „The Terrorists' Best Ally: The Quebec Media Coverage of the FLQ Crisis in October 1970“, *Canadian Journal of Communication*, Vol. 25, No. 2, 2000, p. 252.

15) Warren Decker and Daniel Rainey, „*Terrorism as Communication. Reports - Research*“ Speeches/Meeting Papers, 1980, p. 22.

16) Raphael, Cohen-Almagor, „Media Coverage of Acts of Terrorism: Troubling Episodes and Suggested Guidelines“, *Canadian Journal of Communication*, Vol 30, No.3, 2005, p. 44.

можда раније ослањали на малу публику, да лако цензуришу и потисну новине, радио или телевизију, заобиђу новинаре и нуде своју „интелектуалну робу“ директно интернационалној публици¹⁷. Опсежна истраживања су документовала моћ телевизије да промени и утиче на појединце, а класична студија коју су спровели Бандура, Рос и Рос (1963) је показала способност људи да гледајући насилне акте на телевизији, науче и усвоје понашања и вербалне изразе из презентованих модела, а касније и имплементирају таква понашања у одговарајућој ситуацији.¹⁸

Терористи имају само један циљ, а то је да привуку велики публицитет и да стекну комуникативни статус као моћна снага и зато се сматра се да су медији и тероризам развили међузависну однос. Ови појединци, с једне стране, требају медије како би добили публицитет, док медији, са друге стране, користе терористичке нападе на сензационалан начин у циљу привлачења широке публике. Терористички напади имају много емоционалне покривености јер укључују драму, опасност, крв, људску трагедију, чудотворне приче, хероје, шокантне снимке и акције.¹⁹

Медији морају да се одупру притиску политичара који су спремни да жртвују грађанске слободе и слободе штампе да добију своју пропагандну борбу а приоритет мора бити омогућавање начина да буду објављене вести са објективног становишта, иако непријатне, што ће свакако помоћи људима да боље разумеју корене сукоба.²⁰ Постављање теорије у којој масовни медији подешавају и узрокују проблем²¹, од великог је значаја за јавност. Ван Дијк подржава овај аргумент и додаје да је што више људи изложено медијима, то је већа вероватноћа да су забринути због

17) Allan Knight, and Kassun Ubayasiri, „Terror: Journalism, Terrorism and the Internet“, *Ejournalist*, Volume 2, Number 1, 2002, p. 111.

18) Ema O Hanlon, „*Televised Media: Supporting the War on Terror and the Impending War on Iraq*“, *Ethics of Development in a Global Environment*, 2003, p. 4.

19) David Paletz, Jill Rickershauser, „Media, Violence and Terrorism in North America“, In: S. T. Kwame Boafo; John Maguire; Sylvie Coudray (Eds.), *Media, Violence and Terrorism* (Proceedings of the Conference „Terrorism and Media“, Manila, Philippines, 2-3 May 2002), Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), pp. 119-126.

20) Georgius Protopapas, „The Media and Terrorism: The case of Greece“ in: *Managing the Consequences of Terrorists Acts - Efficiency and Coordination Challenges*, 2012, p. 12.

21) Северин и Танкард (*Severin & Tankard*) тврде да континуирана „обележеност“ муслимана као терориста у медијима доводи до перцепције да су они заправо стварно терористи, тако да су мржња и икриминација проистекли из тог извора усмерени генерално против свих муслимана.

питања која су редовно обухваћена у вестима, због чега масовни медији имају велики утицај на промену перцепције јавности.²²

Да ли медији дају превише простора и давању на значају тероризму? Очигледно је да су атентати на главне политичке фигуре, киднаповања и убиства, представљају догађаје са дале-косежним последицама, а медијски извештаји се „хране“ само сензационалним аспектима тероризма, крвљу и патњом жртава. Телевизија се фокусира само на акцију и на тај начин често представља јавности неизбалансирану слику интересних сукоба.²³ Као посебна схватања терористичких догађаја и организација која се кристалишу у јавној свести као неприкосновене ствари, они су такође често овековечене у описима у телевизијским емисијама, филмовима и другим облицима популарне културе. Медији теже да се концентришу на приче које би могле значајно да утичу на перцепцију јавности у вези са тероризмом.²⁴

Хофман је настојао да да објасни горе поменути симбиозу истичући да „без покрића медија, утицај тероризма би вероватно пропао, остајући уско ограничен на непосредну жртву напада, и не би допирао до ширих циљних група на које је и терористичко насиље заправо и усмерено“. На сличан начин, Стаци, Бенетт, и Флицингер тврде да су терористи првенствено заинтересовани за публику, а не жртве, и наглашава да је подједнако важно како публика реагује на сам чин и сходно томе, освојити пажњу медија, домаће и стране јавности, као и доносиоце одлука у влади, један је од примарних циљева терориста. У ту сврху, они пажљиво бирају места на којима реализују своје нападе где би обезбедили најбољу медијску прокривеност и нису ограничени само на освајање пажње маса. Поред тога, путем медија, они теже да објаве своје политичке узроке, информишу непријатеље о мотивима за своја дела, и пруже образложење зашто прибегавају насиљу.^{25 26}

22) Amiri, Abid, „Muslim Americans and the Media after 9/11 Mohammad and Underlying Processes“, in: *Media Effects: Advances in Theory and Research*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2001, pp. 69-96.

23) Brian Jenkins, „*The Psychological Implications of Media-Covered Terrorism*“, RAND corporation, Santa Monica, 1981, p. 3.

24) Philip Jenkins, *Images of Terror: What We Can and Can't Know About Terrorism*, Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter, 2003, p. 8.

25) Најбољу илустрацију за то је пружио Ајман Ал Звахири (*Ajman Al Zawahiri*), тренутни лидер *Ал Каиде*, тврдећи да се више од половине борби ове терористичке организације одвија на бојном пољу медија, где се боре за срца и умове следбеника.

26) Arda, Bilgen, *Terrorism and the Media: A Dangerous Symbiosis*, The George Washington University, 2012, p. 11.

Питање корелације тероризма и медија²⁷ има за циљ да олакша вештачку реалност створену „маинстрем“ медијима. Погледам иза кулиса ове лажне стварности виде се огромни дугорочни планови који подразумевају стварање, финансирање и наоружавање „опозиционих“ група које се касније укључују у синтетички терор, где нуде прелиминарно „решење“.²⁸ Наиме, медији имају тенденцију да усвоје терминологију терориста, нпр. често се може чути да се ови злочинци називају „командоси“, „герилци“ и „борци за слободу“.²⁹

Истовремено, Пикард тврди да, иако медији нису од суштинског значаја за остварење терористичких циљева, ипак су битни, јер помажу у дефинисању социјалног значења самог акта и често „пружају статус“ терористима и њиховим узроцима³⁰. Такође, овај аутор запажа да јавна перцепција тероризма може утицати на реторичке предрасуде о томе како је он описан у штампи, што представља почетну тачку већине анализа медијске покривености овог дела, који сматрају како медији повезују реакцију јавности и перцепције за тероризам и даље преносе политичку поруку у јавност.³¹

Провлаче се бројна питања која се тичу улоге медија у извештавању о тероризму, на пример, често се стиче утисак да медији делују као саучесници на циљеве терориста, који жуде за јефтиним публицитетом; медији увећавају опасност и страх у самом начину на који извештавају о тероризму уместо да ублажавају страх. Извештаји медија где охрабрују више таквих дела, самим

27) Shrum, Larry, *op.cit.* На пример, теорија култивације почива на претпоставци да све учесталије фреквенције телевизијских гледања имају све веће ефекте на уверења гледалаца. Једноставно, истраживања показују да информациони медији могу играти значајну улогу у повећању доступности појединих конструката, а такође је потребно предочити да побољшана доступност заузврат производи ефекте који су у складу са медијским ефектима.

28) Jamie Doward, „Media coverage of terrorism ‘leads to further violence‘“, *The Guardian*, Media Observer, 2016.

29) Herb Cohen, *Terrorism and media*, Power Negotiations Institute, Northbrook, IL, 1986, p. 3.

30) Блодхајм и Либес (*Blondheim & Liebes*) су утврдили да је телевизијски пренос напада 11. Септембра лично на „маратонску катастрофу“ која је имала посебан жанр покривености и тенденцију да постане централни догађај у јавности. Терористима, телевизијски пренос постаје веома битан у смислу на који начин је обим њихових дела се пренесен и доживљен од стране становништва и политичких структура. Исто тако, реторичка прогресија покривености тероризма утиче на ниво сатанизације или величања која из тога произилазе за различите нивое власти у јавности.

31) Zizi Papacharissi, Maria De Fatima Oliveira, „News Frames Terrorism: A Comparative Analysis of Frames Employed in Terrorism“, *The International Journal of Press/Politics*, 2008, Vol.13, No.1, p. 57.

тим терористи могу да буду више охрабрани и добију ветар у леђа и интензивирају своја дела.³²

Медији су од суштинског значаја за тероризам; они дозвољавају терористима да појачају застрашивање по ниској цени и иако се чини да постоји консензус о симбиози тероризма и медија, теоријска истраживања о природи тог односа су ретки.³³ Иначе, насилни злочини су области у којем је извештавање јавности ве-ома селективно; медији воле јецаје жртава, емотивне приче приче и оне које се уклапају у политичку агенду што потврђује слику кривичног дела као „чудовишта.“³⁴

Медији бирају догађаје који су достојни пажње, на основу сопственог система вредности који пружају приоритету насиља и сукоба у било ком облику. ТВ показује јаку тенденцију да „персонификује“ слабости и ограничености приче, а када се масовни медији фокусирају на терористички феномен, он се не може идентификовати само у конструктивним елементима, они се „хране“ серијом идеолошких уређаја, и знају како да се фокусирају на њих.³⁵

2. ДИСТРИБУЦИЈА ТЕРОРИСТИЧКЕ „ПОРУКЕ“ И СТВРАЊЕ ПУБЛИЦИТЕТА

Централни принцип и циљ тероризма је јасно истакнут годинама у литератури: извршити застрашивање у циљу промене односа моћи, што значи да се жели утицати на медије савремених друштава, на њиховом језику и на њихов начин.³⁶ Савремени

32) Desina, Lukuman, „The Role of the Media in Reporting Terrorism: A Personal Viewpoint“, *Journal of Communication and Media Research*, Vol. 1 No.1, 2009, p. 8.

33) Christoph Pfeiffer, „Terrorism and its Oxygen: A Game-Theoretic Perspective on Terrorism and the Media“, *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 2012, Vol.4, No.3, p. 220.

34) Ludvig Alexander Spenser, „The Social Construction of Terrorism: Media, Metaphors and Policy Implications“, *Rhetorical and Cognitive Understanding of metaphor*, Maximilians – University Munich, 2012, p. 398, Концептуална метафора која лежи у основи дискурса у новинама *Sun* је поимање тероризма као нечега нецивилизованог и злог, а и медији и тероризам су примарни инструменти „конструисања другог“ и на тај начин отварају веома сличне опције политике одговора. Слично као и код прва две метафоре, извор домена се пресликава на циљни домен, тј. тероризам, што је назначено кроз различите метафоричке изразе који чине терористу: нечовечни, нехумани, варалице, зло, „монструми“, зле звери без душе, који стварају пакао за земљи и пореде се са Армагедоном или Апокалипсом.

35) Manuel Tores Soriano, „Terrorism and the Mass Media after Al Qaeda: A Change of Course?“, *Athena Intelligence Journal*, Vol. 3, No. 1, 2008, pp. 12.

36) Pedro Rivas, Juan, Plaza „El régimen informativo del terrorismo“, *Propuesta de un modelo hermenéutico 2*, Palabra Clave, Vol.18 No. 2, 2015, pp. 374-417.

тероризам се ослања на масовне медије у жељи за јавности, признањем, психолошким утицајем, политичким достигнућима и у друге сврхе³⁷, јер је било какав успех ретко загарантован оним групама које се налазе на маргинама друштва, и опште је познато да терористи не делују у оквиру прихватљивих параметара заједнице и њихови ставови се ретко преносе у медијима. Поред значаја примарне реторичке поруке терориста да се привуче пажња и обезбеди своје постојање у јавности, други циљ је да се издејствује форум преко којег ће се емитовати њихове жалбе, идеје и поступци који су често одвојени од конкретног насиља.³⁸

Терористи се сматрају особама са изразитим политичким ставовима који доживљавају забринутост што су занемарени од стране масовних медија, влада појединих држава и јавности, и зато очекују да ће њихово постојање и порука бити уочена када користе политичко насиље, нарочито када се ангажују у спектакуларним делима. Они можда разумно очекују од медија извештавање не само о њиховим насилним актима, већ и о политичкој поруци коју та дела носе. Први циљ који терористи покушавају да остваре, односи се на демонстрацију терористичких покрета и снага³⁹ преносећи на одговарајући начин рањивост власти, а успех њихових настојања углавном зависи од публицитета који стекну за своје циљеве.⁴⁰

Медијска пажња посвећена терористичким нападима⁴¹ значајно варира у зависности од глобалних зона сукоба и они се

37) Weimann, Gabriel, „The Theater of Terror: Effects of Press Coverage“, *Journal of Communication*, Vol.33, No. 1, 1983, pp. 38-45.

38) Robert Picard, „The Journalist's Role in Coverage of Terrorist Events“, Paper presented at the Annual Meeting of the Speech Communication Association 75th, San Francisco, CA, November 18-21, 1989, p. 6.

39) Cohen-Almagor, Raphael, „Media Coverage of Acts of Terrorism: Troubling Episodes and Suggested Guidelines“, Vol 30, No 3, 2005, RAND корпорација је извршила анализу 63 терористичка инцидента између 1968. и 1974. године где се види да терористи постижу вероватноћу од 100% добијања великог публицитета. Извештавање медија о неких од ових епизода било би етички проблематично, помажући да тероризам допринесе продужењу насилних епизода.

40) Marjolein Camphuijsen, Esther Vissers, *Terrorism and the Mass Media : A symbiotic relationship*, Social Cosmos, Vol 3, No 1, 2012, p. 8.

41) Svetlana Viktorovna Anufrienko „The Modern Terrorism, The Media and the Democracy“. *Middle-East Journal of Scientific Research* Vol.18, No.2, 2013, pp. 206-209. Истраживање Веинмана и Довлинга (*Weinmann & Dovling*) доказује да терористи пажљиво бирају место терористичког акта, узимајући у обзир потребе масовних медија у простору и изражајних окружења да се импресивне слике пренесу на телевизију. Током припрема за напад, терористи обраћају пажњу на време издавања националних новина и информативних емисија како би изразили максимално негодовање јавности у најкраћем року.

обично изводе да би скренули пажњу на узрок, као што је промовисање верских образаца (на пример, талибани или Ал-Каида) или се залажу и за политичке циљеве (нпр. борба Курда за независну државу). „Хватање“ пажње људи је доста важан механизам за промоцију циљева терориста, међутим, међународна медијска покривеност ових инцидената драматично варира.⁴² Идеолошки мотивисано насиље одоздо је оружје слабијих, оних који су немоћни да постигну свој циљ легитимним путем, преко конвенционалних друштвено-политичких процеса. Медијска технологија је креирала терор-насиље које тиме постаје атрактиван механизам за социјалну или политичку трансформацију и обезбеђује уређај помоћу којег појединци могу стећи моћ у кратком временском периоду, уз релативно мали напор користећи све већу рањивост друштва.

Данашњи глобални медији нису најефикасније оружје и за владе и терористе, чак и након 9/11, важи максима да “рат представља коначну присилу, док тероризам представља импресивну присилу. Другим речима, тероризам надокнађује свој релативни недостатак принудне силе ослањајући се на ‘колективни аларм’ који ствара насилну реакцију државе потребну је да се окупе људи око његовог узрока. Слично томе, владе настоје уверити јавност причајући, што је изузетно тешко - што је све чешће почетни одговор пре било каквог покушаја да освајање срца и умова становништва од стране терориста постане озбиљно.”⁴³ Многи истражачи су се бавили масовним истраживањима медијских ефеката у ширем историјском контексту ефеката медија и сагласили су се да треба развити једну општу концептуалну дефиницију, укључујући ифентификацију теоријског простора за истраживање медијских ефеката.⁴⁴

Теорија о томе како тероризам долази до масовне публике⁴⁵ се често назива и „Тероризам као позориште“ или „Тероризам као

42) Michael Jetter, *Terrorism and the Media*, Universidad EAFIT and IZA, Discussion Paper No. 8497, 2014, p. 41.

43) Yahya, Birt, *Terrorism, Politics and Media Controversy*, Musings on the Britannic Crescent 25 NOV 2010, 26 Feb 2011, p. 55.

44) Dietram Scheufele, „*Framing as a Theory of Media Effects*“, Journal of Political Communication 49, No. 1, 1999, p. 117.

45) Jeffrey Ross, „*Deconstructing the terrorism-news media relationship*“, University of Baltimore“, Crime media Culture, Vol. 3, No.2, 2007, pp. 215–225. Многе терористичке групе су веома осетљиве на вести и динамику публике и структуру своје акције прилагођавају томе. Треба навести неколико примера: киднаповање Патрише Херст 1974. године од стране *Simbionese* ослободилачке војске, самоубиство члана *Baider Mainhoff* у затвору *Стамеин*; отмица италијанског премијера 1977. године, покушај убиства Алда Мора

комуникација“ и научници у обе области политичких наука и комуникација теже да испитају начине на које терористичке групе користе и манипулишу масовним медијима како би пренеле поруке терора својој циљаној публици. Треба схватити да терористи привлаче пажњу међународних масовних медија, док им је циљ заправо у великој мери секундарни циљ и одскачна даска на путу ка остваривању већих групних циљева. Једини начин да се издејствују већу једнакост, аутономију или међународну интервенцију је да прво постану значајни играчи на међународној сцени.⁴⁶ Скаферт закључује да упркос томе што су терористи способни да убију велики број људи, што насумице што циљано, они немају могућност преноса слике тог уништења циљној популацији. Он наводи да „остаје да медији ефикасно преносе страх и ужас насиља, само како би светска мрежа довољно продрла у широки аудиторијум“ који је мета терориста.⁴⁷ У модерним временима, „терористичка перцепција масовних медија зависи од њихове перцепције могућих медијских утицаја.“⁴⁸

Иако је тероризам постоји много дуже него масовни медији, један од главних циљева терориста је да дају различите изјаве за јавност. Експанзија технологије је допринела да се лакше допре до публике него икада пре, помоћу сателитског радија и телевизије, а нарочито уз помоћ интернета. Чини се да данас постоје обострано корисни односи између терориста и медија где медији као и свака организација морају да прате истину и одговораност

од стране Црвених бригада; Јерменски револуционарни напад војске на турског амбасадора у Лисабону 1983. Али, можда један од најистакнутијих терористичких догађаја које је заинтригирао пажњу медија је отмица израелских спортиста током Олимпијских игара 1972. у Минхену, где су чланови терористичке групе *Black September* схватили да ће главни светски медији извештавати о овом догађају и одлучили су да искористи инцидент да га подигну на виши ниво. Слично томе, ирански активисти су преузимањем америчке амбасе у Техерану у новембру 1979. помогли да се светска пажња фокусира на снагу исламског фундаментализма, и коначно, 9/11 терористички напади су показали, као што се могло видети, (тв камере су снимиле удар другог авиона у ТТЦ), да су тада поједини терористи преузели медије.

- 46) Matthew Robinson, *Media Coverage of Crime and Criminal Justice*, Carolina Academic Press, 2011. Медијско праћење напада 9/11 било је веома слично карактеристичним покривеношћу криминалом кривичног правосудја: несразмерно фокусирано на насиље; креативни од погрешних представа и нечијем ризику да постане жртва тероризма; неуки на неке кључне чињенице на питања о узроцима и последицама овог дела; угрожавање због неуспеха да се обезбеди контекст за напад и креативни са много страха и анксиозности.
- 47) Kate Eugenis, „Who Will Tell the Story?: Terrorism’s Relationship with the Global Media”, University of Nevada, Las Vegas March 14, 2013 pp. 49-50, *Global Security Studies*, Volume 3, Issue 2, 2013, pp. 43-55.
- 48) Heather Davis Epkins, *Media framing of terrorism: views of Front lines*, Security prestige press, Maryland, 2011, p. 55.

за компликације које могу настати, а неки чак иду толико далеко да тврде да су у прошлости чешће преносили слике масовних убиства од стране терориста него данас. Медијима је скренута пажња да терористичке организације тако очајнички жуде да шире само жељу за већим и страшнијим инцидентима и они би требало да буду извор тачних поузданих информација, међутим, често могу претворити одређене приче у пропаганду, намерно или не.⁴⁹

Из ове перспективе, масовни медији су одговорни за ширење страха у сржи индустријских друштава; њихови циљеви су несигурни, али они то приписују промоцији новог стила живота: потрошњи насиља и страха. Поента је да је медијска култура радикално променила основу социјалних институција и одговор ове врсте организације датог за потребе грађанства.⁵⁰

*

* *

Интерес терориста у медијима је истражена у већој мери него интерес медија у оквиру тероризма а анализа на микро нивоу може промовисати боље разумевање њиховог односа у друштвеним наукама. Политички актери вешто манипулишу догађајима у своју корист, што може користити да се покорни јавни ум контролом покривености медија, где телевизијске вести могу бити један од најважнијих извора дефиниције када је у питању рат против тероризма. Савремени тероризам треба информациону покривеност на глобалном нивоу, више негодовања јавности од извршених терористичких напада, постижући већи ефекат на представнике структура власти приликом доношења коначних одлука како би били спремни да испуне захтеве терориста. Када је реч о утицају медијских порука, требало би да се почне са експлицитном и систематском анализом текста и говора, и превазилажењем површне анализе садржаја или поједностављено набрајања репертоара. Терористи су већ развили своје новинске мреже, примењују софистициране мултимедијалне технике које

49) Brett O'Donnell, David Gray, „Media and State Sponsored Terrorism“, *Global Security Studies*, Vol. 3, Issue 2, 2012, p. 22.

50) David Altheide, „That way, politics of fear paved the pathway to the social reclusion“, *Mass-Media and Terrorism: fringe reflections for a central issue. Review of Terrorism and the Politics of Fear*, Altamira Press, Oxford Press, 2006, p. 247.

одговарају и понекад превазилазе мејнстрим медије и што је још важније је значење поруке коју преносе. Улога новинара у извештавању о тероризму ће помоћи јавности да развије перцепцију о свету који их окружује и начинама на који се публика односи према актерима тероризма. Ако је главна мисија тероризма да скрене пажњу јавности и створи масовну хистерију и страх, медији су управо оно што терористи желе како би промовисали свој програм.

Штампа, а и филм се могу сматрати најистакнутијим инструментима тероризма у дистрибуцији и стварању страха. Медијска покривеност може бити од користи у ширење свести о ефектима тероризма, међутим, такође може показати терористима да смо у страху од њихових акција које су предузели или планирају да предузму. Сензационалистички медијска покривеност догађаја у вези са тероризмом може имати директан утицај на више сличних дела у будућности што значи да изазивају ново насиље. Заправо дужност медија је да креирају неки суд и анализирају поруке терориста. Медији никако не треба да буду у служби терориста, и у служби њихових интереса и политичким програмима. Приказивање насиља и терористичких акција од стране масовних медија, нису само одраз светских догађаја, али свакако утиче на њих и формира снажне утиске о појединим личностима и преобликовању друштвене свести. Од сада нови терористи неће бити регрутовани само из сиромашних слојева становништва, већ из више, образоване и средње класе. То значи да терористи данас имају способности да изведу више спектакуларних дела и произведу хаос и више жртава и нанесу више штете светској јавности. Модерна технологија омогућава медијима да информације буду доступне готово свим људима у сваком делу планете, и са овом доступношћу, појединци уче да постоје алтернативе насиљу, диктатури и изолацији модерног света.

Велике погодности лакоће приступа интернету, недостатак регулативе, велика потенцијална публика и брз проток информација, претворени су у корист група које тероришу друштва како би остварили своје циљеве. С обзиром на централну улогу медија и комуникационих технологија у већини и заиста најважнијих аспеката савременог тероризма, традиционални чувари „старих“ медија имају посебну одговорност да дистрибуирају њихов значајан утицај пажљиво и вођени највишим новинарским стандардима, барем у слободним друштвима. Плодни путеви за будућа истраживања могу пружити ближи поглед на однос између политичке оријентације владе и медијског одговора земље погођене тероризмом.

ЛИТЕРАТУРА

- Altheide, David, „That way, politics of fear paved the pathway to the social reclusion. Mass-Media and Terrorism: fringe reflections for a central issue“, *Review of Terrorism and the Politics of Fear*, Altamira Press. Oxford Press, 2006.
- Altheide, David, „The mass media, crime and terrorism“, *The Journal of International Criminal Justice*, 2006, Vol.4, No.5, pp. 982-997.
- Amiri, Abid, „Muslim Americans and the Media after 9/11 Mohammad and Underlying Processes“, in: *Media Effects: Advances in Theory and Research*, pp. 69-96, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2001.
- Anufrienko, Svetlana Viktorovna, „The Modern Terrorism, The Media and the Democracy“ *Middle-East Journal of Scientific Research*, Vol.18, No.2, pp. 206-209, DOI: 10.5829/idosi.mejsr.2013.18.2.12424, 2013.
- Bilgen, Arda, „Terrorism and the Media: A Dangerous Symbiosis“, *The George Washington University*, April 2011 -Jul 22 2012.
- Birt, Yahya, „Terrorism, Politics and Media Controversy“, *Musings on the Britannic Crescent*, 26 Feb 2011.
- Camphuijsen, Marjolein, Vissers, Esther, „Terrorism and the Mass Media: A symbiotic relationship“, *Social Cosmos*, Vol 3, No 1, 2012.
- Cohen, Herb, *Terrorism and media*, Power Negotiations Institute, Northbrook, IL, 1986.
- Cohen-Almagor, Rafael, „The Terrorists’ Best Ally: The Quebec Media Coverage of the FLQ Crisis in October 1970“, *Canadian Journal of Communication*, Volume 25, No. 2, 2000, pp. 251-284.
- Cohen-Almagor, Raphael, „Media Coverage of Acts of Terrorism: Troubling Episodes and Suggested Guidelines“, Vol 30, No. 3, 2005.
- Crenshaw, Martha, „The Causes of Terrorism“, *Comparative Politics*, Vol. 13, No. 4, 1981, pp. 379-399.
- Decker, Warren, Rainey, Daniel, „Terrorism as Communication“. Reports – Research, Speeches/Meeting Papers, 1980.
- Jamie Doward, „Media coverage of terrorism ‘leads to further violence‘“, *The Guardian*, Media Observer, 2016.
- Epkins, David, „Media framing of terrorism: views of „Front lines“, *National security prestige press*, Maryland, 2011.
- Eugenis, Kate, „Who Will Tell the Story?: Terrorism’s Relationship with the Global Media“, University of Nevada, Las Vegas March 14, 2013, pp.49-50, *Global Security Studies*, Spring 2012, Volume 3, Issue 2, pp. 43-55.

- Fog, Agner, „The supposed and the real role of mass media in modern democracy“, *Working paper*, 2004-05-20, last modified 2013.
- Hamden, James, „Psychology of Terrorists: 4 types“, PhD Democracy and Security, Vol.1, Taylor& Francis, 2005, p. 130.
- Hofmann, Brus, *Унутрашњи тероризам*, НК Алфа, Београд, 2000.
- Jenkins, Brian, *Definitional Problems*, RAND corporation, 1980.
- Jenkins, Brian, *The Psychological Implications of Media-Covered Terrorism*, RAND corporation, 1981.
- Jenkins, Philip, *Images of Terror: What We Can and Can't Know about Terrorism*, Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter, 2003.
- Jetter, Michael, „Terrorism and the Media“, Universidad EAFIT and IZA, Discussion Paper No. 8497, 2014.
- Knight, Allan, and Ubayasiri, Kassun „Terror: Journalism, Terrorism and the Internet“, *Ejournalist*, Volume 2, Number 1, 2002.
- Laquer, Walter, *Terrorism*, Boston, MA: Little, Brown, 1977.
- Lukuman, Desina, „The Role of the Media in Reporting Terrorism: A Personal Viewpoint“, *Journal of Communication and Media Research*, Volume 1 No. 1, 2009.
- O Hanlon, Ema, *Televised Media: Supporting the War on Terror and the Impending War on Iraq*, Ethics of Development in a Global Environment, 2003.
- O'Donnell, Brett and Gray, David, „Media and State Sponsored Terrorism“, *Global Security Studies*, Volume 3, Issue 2, 2012.
- Paletz, David, Rickershauser, Jill, „Media, Violence and Terrorism in North America“, in: S. T. Kwame Boafo; John Maguire; Sylvie Coudray (eds.), *Media, Violence and Terrorism* (Proceedings of the Conference “Terrorism and Media”, Manila, Philippines, 2-3 May 2002). Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), pp. 119-126.
- Papacharissi, Zizi, De Fatima Oliveira, Maria, „News Frames Terrorism: A Comparative Analysis of Frames Employed in Terrorism“, *The International Journal of Press/Politics*, Vol.13, No.1, 2008, pp.52-74, DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/1940161207312676>
- Pfeiffer, Christoph, „Terrorism and its Oxygen: A Game-Theoretic Perspective on Terrorism and the Media“, *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, Vol.4, No.3, 2012, pp. 212-228. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/19434472.2011.594629>

- Picard, Robert, „The Journalist’s Role in Coverage of Terrorist Events”, *Paper presented at the Annual Meeting of the Speech Communication Association 75th*, San Francisco, CA, November, 1989, pp.18-21.
- Protopapas, Georgius „The Media and Terrorism: The case of Greece” in: *Managing the Consequences of Terrorists Acts - Efficiency and Coordination Challenges*, 2012.
- Reinares, Fernando, *Terrorism*, International Handbook of Violence Research, 2003, p. 312.
- Rivas, Pedro, Plaza Juan, „El régimen informativo del terrorismo. Propuesta de un modelo hermenéutico”, Vol.18, No. 2, 2015, pp. 374-417.
- Robinson, Matthew, „ *Media Coverage of Crime and Criminal Justice*“, Carolina Academic Press, 2011.
- Ross, Jeffrey, „Deconstructing the terrorism–news media relationship”, University of Baltimore, Crime media culture, Los Angeles, London, New Delhi and Singapore, Vol 3, No.2, 2007, pp. 215–225, DOI: 10.1177/1741659007078555
- Scheufele, Dietram, „Framing as a Theory of Media Effects“, *Journal of Political Communication*, Vol.49, No.1, pp. 103-122, 1999.
- Schmid, Peter, *Handbook of Terrorism Research* London, Routledge, 2011, pp. 86-87.
- Shrum, Larry, „Media Consumption and Perceptions of Social Reality: Effects and Underlying Processes“, in - *Media Effects, Advances in Theory and Research*, Lawrence Erlbaum Associates, 2002, pp. 69-96.
- Slone, Michael, „Responses to media coverage of terrorism”, *Journal of Conflict Resolution*, 2000, Vol.44, No.4, pp. 508–522, Doi: 10.1177/0022002700044004005
- Soriano, Manuel R. Torres, „Terrorism and the Mass Media after Al Qaeda: A Change of Course?“, *Athena Intelligence Journal* , Vol. 3, No 1, 2008, pp. 1-20.
- Stohl, Michael, „Old myths, new fantasies and the enduring realities of terrorism, Critical Studies on Terrorism”, 2008, Vol.1, No.1, pp. 5-16, DOI: 10.1080/17539150701846443
- Spencer, Alexander, „The Social Construction of Terrorism: Media, Metaphor and Policy Implications *Journal of International Relations and Development*“, Vol.15, No.3, 2012, pp. 393-419.
- Van Dijk, Teun, „The mass media today: discourses of domination of diversity”, *The Global Context Communication beyond the Nation-State*, Vol. 2, No. 2, 1995, pp. 27-45.

- Weimann, Gabriel, „The Theater of Terror: Effects of Press Coverage“, *Journal of Communication*, Vol.33, No.1, 1983, pp. 38-45.
- Wiewiorka, Michael, „From Classical Terrorism to ‘Global’ Terrorism“, *École des Hautes Études en Sciences Sociales*, Vol. 1, No.2, 2007, pp. 92–104.
- Wojciechowski, Svetlana, *The triad of terrorist motivation – Introduction*, Poznan, 2005.

Marko Krstić

INFLUENCE OF MEDIA ON POLITICAL POWER OF TERRORIST GROUP

Resume

The contact between terrorism and human population is done through the mass media and the more people are aware of their role, it becomes clear that they are broadcasting the events in order to regain viewership. Reporting on terrorism is full of journalistic dilemmas and paradoxes, which aims to objectively, fairly and accurately inform the public, and will therefore work to explain variations in media coverage of the different types of terrorism. It has been proven that there is a symbiotic relationship between the terrorist groups and the media, and established a formal one which focuses on strategic interaction among them. Media manipulation and exploitation by terrorists showed that they play a key role in their propaganda war. Many terrorist organizations use the potential of the media to orient to focus on terror and achieve more efficient win over the audience, as modern terrorists have become aware of new possibilities for carrying out a massive psychological impact of using the latest means of mass communication. This paper will also examine the strategies and tactics of this new form media-oriented terrorism and its impact on the audience which, through the media, joins spreading circles of his victims.

Keywords: terrorism, media, communication, viewing, propaganda war.

* Овај рад је примљен 18. 05. 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 03. 06. 2016. године.